

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДО РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Прибора Т. О.

Кандидат педагогічних наук, доцент,

Кириленко А. О.

Магістрант,

Центрально-український державний університет імені Володимира Винниченка,
м. Кропивницький, Україна

У статті розглядається проблема підготовки здобувачів до розвитку емоційного інтелекту дошкільників. Звертається увага на поняття емоційного інтелекту, здатності, які необхідно розвинути у майбутніх вихователів, для здійснення роботи в цьому напрямі, чотири етапи підготовки студентів до розвитку емоційного інтелекту.

Ключові слова: заклад вищої освіти, здобувач, емоційний інтелект, здатність, дошкільник.

The article presents the results of the research into preparing students for the development of emotional intelligence of preschoolers. Attention is drawn to the concept of emotional intelligence, abilities that must be developed in future educators to carry out work in this direction, and four stages of preparing students for the development of emotional intelligence

Keywords: higher educational establishment, student, emotional intelligence, ability, preschooler.

У наш час дуже важливо в закладах дошкільної освіти створити оптимальні умови для розвитку дітей. у зв'язку з війною в Україні з'явилися діти, які втратили батьків на війні, діти-переселенці, діти учасників бойових дій. Навіть, якщо вихованці і не попадають під ці категорії, то більшість перебуває під постійним впливом стресогенних факторів. Опитування серед батьків дітей, які відвідують ЗДО, підтвердили, що маляки стали неслухняніші, знервованіші, імпульсивніші та агресивніші. Деякі з них почувають себе самотніми та пригніченими. За цих умов потрібно підготувати вихователів, які б могли знайти індивідуальний підхід до кожної дитини і стати для них опорою.

Підготовка студентів до комунікативно-мовленнєвого розвитку дітей висвітлена у працях А. Богуш, Н. Гавриш, Т. Котик, Г. Луценко, Т. Н. Опаплюк та ін.

Проблеми соціалізації дітей досліджено в роботах Л. Карнаух, Г. Корінна, І. Рогальська-Яблонська, Н. Сайко та ін.

Формування та розвиток емоційного інтелекту у різних вікових групах розглянуто в дослідженнях Г. Березюка, Г. Гарскової, М. Манойлової, О. Чебикіна, О. Філатової та ін.

Педагогічні можливості емоційного інтелекту висвітлено у працях Ю. Бреуса, В. Зарицької, О. Милолавської, Н. Трофайли та ін.

Підготовці вихователів до розвитку емоційного інтелекту присвячені роботи Н. Трофайли.

Одним із шляхів підготовки майбутніх фахівців до виховної роботи з дітьми є підготовка до розвитку емоційного інтелекту в дітей дошкільного віку, для того щоб діти самостійно могли протистояти стресогенним факторам і їхні дії не стали причинами майбутніх конфліктів.

Проблема розвитку емоційного інтелекту не нова. Вона активно досліджувалась педагогами і психологами ще в ХХ ст. Так, радянські вчені Л. Виготський, О. Леонтьєв, О. Запорожець, С. Рубінштейн висували тези щодо проблеми співвідношення інтелектуальної та емоційної сфери особистості.

Теоретичні засади емоційного інтелекту заклали американські вчені Г. Гарднер (1983), П. Селовей (1990), Дж. Мейер (1993), Д. Гоулман (1995), Р. Бар-Он (1997), Д. Карузо (2000).

Саме ж поняття вперше було запропоноване американськими психологами Пітером Селовеєм та Джоном Мейєром у 1990 році. Це поняття розглядали як одну із складових частин соціального інтелекту і зазначали. «Це підмножинність соціального інтелекту, яка включає в себе здібність контролювати свої емоції та емоції інших людей, розрізняти їх і використовувати отриману інформацію для управління мисленням і діями інших людей» [1]. Фактично модель (Мейєра — Селовея — Карузо) включала три складові в емоційному інтелекті: усвідомлення та вираження емоцій, регуляцію емоцій та використання емоцій.

Аналіз сучасної психологічної літератури засвідчив, що підходи до розуміння емоційного інтелекту різняться. у наш час науковці досі намагаються з'ясувати і уточнити сутність поняття емоційного інтелекту. Серед усіх визначень запропонованих Д. Карузо, П. Селовеєм, Дж. Мейєр, Д. Люсіним, Г. Гарсковою, нам ближче визначення Д. Гоулмана, який під емоційним інтелектом розумів складне психологічне утворення, яке має когнітивну, й особистісну природу і допомагає діяти за будь-яких життєвих обставин. Така людина має здатність усвідомлювати власні емоції, емоції інших людей, співпереживати, мотивувати самого себе й інших, уміти керувати і власними емоціями, та впливати на емоції інших.

Підготовка студентів до розвитку емоційного інтелекту дітей дошкільного віку в пергу чергу відбувається під час вивчення дисциплін професійного циклу шляхом лекційних, семінарських занять, педагогічної практики студентів та виховних заходів.

Важливо, щоб під час навчання у вищому навчальному закладі у студентів не тільки розвивали найважливіші людські здатності (усвідомлення власних емоційних станів, розрізнення емоцій інших людей, використання словника емоцій і форми вираження, прийняті в даній культурі (чи субкультурі), емпатичного включення в переживання інших людей, корекція негативних переживань, здатність бути емоційно-адекватним, тобто приймати власні емоції), а й вчили розвивати їх у дошкільників. Український фахівець в сфері емоційного інтелекту Н. Трофаїла зазначає, що майбутнім фахівцям необхідно: володіти знаннями про емоційний стан дітей, вміннями та навичками застосовувати прогресивний досвід з питань подолання негативних проявів емоцій дошкільників та розуміння можливих наслідків негативних проявів; приймати професійні рішення у роботі з дітьми з урахуванням їхньої емоційної сфери; самостійно здобувати наукові знання щодо методів та технік корекції і розвитку емоційної сфери дитини [3, с. 139].

Відповідно підготовка студентів до розвитку емоційного інтелекту повинна включати чотири етапи:

I етап — «Пізнання власної емоційної сфери студентом». Під час цього етапу студент усвідомлює свої емоції, вчиться довіряти своїм емоційним реакціям на зовнішні подразники, навчається здійснювати самоаналіз, ідентифікувати і висловлювати свої емоції та почуття словами, вдосконалює навички рефлексії та аналізу ціннісних орієнтацій.

II етап — «Управління власними емоціями і почуттями при взаємодії з іншими людьми». На цьому етапі здобувач вчиться контролювати свої думки, керувати своїми емоціями і поведінкою, управляти своїм станом у важких ситуаціях, розвиває вміння відкрито висловлювати свою думку і почуття, поважаючи при цьому почуття інших людей, розвиває уміння ідентифікувати почуття і емоції партнера та удосконалює спостережливість й уважність до співрозмовника.

III етап — «Розвиток уміння розпізнавати і розуміти емоції інших людей». Цей етап покликаний переключити увагу студента з власних емоцій і почуттів на почуття партнера у спілкуванні. Він забезпечує розвиток прогностичних здібностей здобувачів, вдосконалення їхньої комунікативної культури, розвиток уміння будувати взаємини з партнерами по спілкуванню, удосконалення спостережливості, здатності до розуміння і прогнозування станів, відносин і властивостей людини, розвиток

навичок вербалізації результатів відображення спостережуваних станів і відносин

IV етап — «Підготовка студентів до розвитку емоційного інтелекту у дітей». На цьому етапі студентів навчають методам, технологіям, прийомам формування у дошкільників здатності усвідомлювати, розуміти власні та чужі почуття та емоції, називати їх (в межах вікової компетенції), проявляти за допомогою різних вербальних і невербальних засобів, стримувати та керувати ними та проявляти початкові навички емпатії [2, с. 302–305].

Під час підготовки студентів до роботи з дітьми дошкільного віку потрібно звернути увагу на специфіку розвитку пізнавальних і емоційно-вольових процесів у цей період. Важливо, щоб здобувачі усвідомили вплив емоцій на сприйняття, усвідомлення та запам'ятання матеріалу дітьми. При цьому варто керуватися дослідженнями проведеними ще у XX ст. С. Рубінштейном, який наголошував, що емоційність і афективність є специфічними пізнавальними процесами, а тому їх не можна протиставляти інтелектуальним. Вчений зазначав, що гіперінтенсивне емоційне збудження гальмує пізнавальний процес в наслідок виникнення непередбачуваної поведінки: «в дійсності потрібно говорити не просто про єдність емоцій і інтелекту у житті людини, а про єдність емоційного, або афективного, і інтелектуального в середині самих емоцій, так само як і в середині самого інтелекту» [1].

Для успішної реалізації даного положення у педагогічній діяльності майбутнім фахівцям необхідно керуватися наступними ефективними правилами: у будь-якій ситуації ставитись до дитини по-дружньому (як до партнера по спілкуванню); формувати почуття «ми», демонструвати спільність поглядів там, де це доречно; не виявляти зверхність до дитини; шанувати особистість дитини; виявляти інтерес до вихованця; щиро цікавитися їхніми проблемами, намагатися спільно знаходити вихід зі скрутного становища; навчитися критикувати так, щоб не образити: уникати прямої критики; указувати на постійні недоліки віч-на-віч; починати з похвали за роботу, з того, що дитина робить добре [4, 138].

Отже, процес підготовки майбутніх фахівців до розвитку емоційного інтелекту дошкільників проводиться переважно за рахунок дисциплін професійної підготовки та включає чотири етапи: пізнання власної емоційної сфери студентом, управління власними емоціями і почуттями при взаємодії з іншими людьми, розвиток уміння розпізнавати і розуміти емоції інших людей, підготовка студентів до розвитку емоційного інтелекту у дітей.

Список використаних джерел

1. Боснюк В. Ф. Взаємодія інтелектуального та емоційного компонентів особистості. URL: http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/457/1/VKhnpu_psykhol_2012_44%282%29_5.pdf (дата звернення: 29.09.2023).
2. Прибора Т. О. Розвиток емоційного інтелекту майбутнього фахівця в закладі вищої освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук* : міжвуз. зб. наук. пр. молод. вч. Дрогобицького держ. пед. ун-ту ім. І. Франка / ред.-упор. М. Пантюк, А. Душний, В. Ільницький, І. Зимомря. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Вип. 55. Том 2. С. 301–306. URL: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/55_2022/part_2/48.pdf (дата звернення: 29.09.2023).
3. Трофаїла Н. Д. Підготовка майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей дошкільного віку : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08; Уманський держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. Умань, 2019. 270 с. URL: dspace.pdpu.edu.ua/jspui/handle/123456789/1835 (дата звернення: 29.09.2023).
4. Чернявська А. Емоційний інтелект — запорука успішного навчання. *Молодь і ринок*. 2012. Вип. 12. С. 136–139. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2012_12_30 (дата звернення: 29.09.2023).